

המתנה המצליחה ביותר לכל בית יהודי! סט "מדות טיש" - מדות והליכות לאור הפרשה

פרשת במדבר, כ"ט באייר, ער"ח סיון תש"פ

מבונים חודש סיון, מולדו: יום ו' שעה 11 עם 42 דק', 13 חלקים, ראש חודש ביום ראשון.

גיליון מס' 407

שבת טיש

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

במדבר סיני באהל מועד (א, א) - במדבר
גימטריה רמ"ח, כמנין מצות עשה שבתורה, כי התורה נתנה במדבר ובה רמ"ח מצות עשה, והתורה היא כמו רמח נגד היצר הרע, כמו שאמר חז"ל, בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין. (ילקוט אברו)

במדבר סיני גימטריה בשלום, כי מיום שיצאו ממצרים היו נוסעים במריבה עד שבאו למדבר סיני, ושם היו בשלום, כפי שנאמר ויחן שם ישראל, ודרשו חז"ל פאיש אהד בלב אהד. התבות במדבר סיני הן גם בגימטריה כבוד שמו, ואין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים יתקלו, וזהו כבודו של הקב"ה כשבניו עוסקים בתורה. (נחל קדומים)

במדבר גימטריה אברהם, שבזכותו נתנה תורה לישראל, סיני בגימטריה עני שהרי הר סיני היה עני פעני, באהל מועד בגימטריה 120 כמנין הימים שהיה משה רבנו בהר סיני, ג' פעמים ארבעים וים. (החיד"א)

שאו אתיראש (א, ב) - פתגם שגור הוא, שהיין
אינו עושה את שליחותו באמונה, שכן הוא נשלה אל מעיו של האדם ועולה לראש, וסופי תבות אלו הם שותו, כי ביין מותקים האומר 'שאו אתיראש'... (דברי עמוס)

על התבות שאו אתיראש מפרש רש"י מתוך חבתן לפניו, מונה אותם בלשענה. התבות מונה אתם בלשענה בגימטריה 967, כמנין בט"ז לניסן י"ז לתמוז ובא לאיר, שבמים אלו נמנו בני ישראל מתוך חבתם. (הדר התורה)

ויהיו כליהפקדים ששימאות אלה ושלשת אלפים (א, מו) - כמו תר"ג מצות, ויחד עם עשרת הדברות = תר"ג מצות. (ר"א מגרמיזא)

והחנים עליו מטה יששכר ונשיא לבני יששכר נתנאל בן צוער (ב, ה) - סופי התבות בגימטריה 720, כמנין סדר מסעו שנאמר ראשונה יסעו - בגימטריה 720. (חדשים לבקרים)

מאת בכור בני ישראל לקח אתיהכסף (ג, ו) -
הסכום שנתנו הבכורים שלא היו כנגדם ליום, היה 1,365 שקלים, כמנין הגימטריה של בכורי ישראלים שהיו עוֹדפים. (נור ישראל)

ספורים בפרשה

וידבר ה' אלימשה במדבר סיני (א, א)

כך נדרש פסוק זה במדרש רבה: בשלשה דברים נתנה התורה, באש, במים ובמדבר. מה אלו חנם לכל באי העולם, אף דברי תורה חנם הם. ודרשי רשומות מצאו כאן רמז לשלשת היסודות בעבודת השם: האש - התלהבות, המים - ענוה ושפלות, המדבר - הסתפקות בעמט. באחת מדרשותיו, אמר רבי מאיר שפירא מלגליו, כי התורה נתנה לישראל על-מנת שיקימוה במסירות נפש, בכל עת ובכל תנאי, ויש רמז לזה בשלשה דברים אלו, באש - הוא אברהם אבינו שנכנס לאור בשדים למען אמונתו, במים - הוא נחשון בן-עמינדב שקפץ לים-סוף במסירות נפש, במדבר - אלו הם בני ישראל שהלכו ארבעים שנה במדבר באמונה.

והנו בני ישראל איש על-מחנהו ואיש על-דגלו לצבאתם (א, ב)

בימיו של הרבי ר' אלימלך מליז'נסק, החליטו פעם השלטונות לנשל את כל החוכרים היהודיים מאחוזותיהם. קמה בהלה גדולה, וחוכרים רבים באו לשבת אצל הרבי, כדי לבקש ממנו להתפלל על בטול הגזרה הקשה. ליל שבת-קדש, קרא הרבי את דברי הזמר "כל-מקדש", וקמה: "החלה נאמר כאן ש'כרו הרבה מאד', דהינו בלי גבול ומדה, ואחר-כך נאמר 'על-פי פעלו איש על-מחנהו ואיש על-דגלו', והלא הדברים סותרים? אלא שיש לפרש כך, מהו 'ש'כרו הרבה מאד'? 'על-פי' - ככל היוצא מפיו, 'פעלו' - כך יפעלו מן השמים, ובכן הריני אומר שאיש על-מחנהו ואיש על-דגלו' ואף חוכר יהודי לא יגרש מנחלתו. ואמנם, תוך ימים ספורים בטלה הגזרה ויהי לנשם.

ואלה תולדות אהרן ומשה (ג, א)

בגליציה שלפני שנות דור, לא היו ישיבות מסדרות פמקבל בימינו, אלא הבחורים היו יושבים ולומדים כפי אשר לבם חפץ, בהכנות למדני העיר וזמניה. כך היה גם בגליו, בה היו 'יושבים' רבים שלמדו תורה בהתמדה, ועל הצורבים הצעירים מנה המהר"ד מבלו, מגיד שעור בשם רבי מיכל זולקובר, שהיה תלמיד חכם מפלג ומלא באהבת תורה ואהבת ה'. חשוף בנים היה, וכאשר תנה פעם את צערו לפני רבו, הציע לו הרבי להרביץ תורה לבחורים והזכיר לו את דברי חז"ל: "כל המלמד את בן-חברו תורה, מעלה עליו הפתוב פאלו ילדו", ובכך יחשבו התלמידים כבניו אהוביו. רבי מיכל עשה פעצת רבו, ובמשך שנים רבות היה מוסר בכל יום שעורים קבועים, שבהם השתתפו מאות בחורים אשר ישבו ושתו בצמא את דבריו. לעתים היה הרבי בעצמו עובר לראות את הבחורים בעת למודם, ופעם כשראה את רבי מיכל יושב והתלמידים יושבים מסביב ומאזינים ברב קשב לדבריו, צהלו פניו והתבטא: "וואים אתם? כך בדיוק כמו שרבי מיכלי לומד, כך למדו בנהרדעא בזמן רבותינו האמוראים בעלי התלמוד".

ולקחת חמשת חמשת שקלים לנגלת (ג, מז)

גדולי הפוסקים כתבו, שאפשר לערוך פדיון הנן על-ידי שליח, והמפרשים התחבטו לדעת מהיכן מקור דין זה. אולם הגר"א מוילנא מצא לזאת ראיה מפרשת מפקדו, שהרי משה קבל את דמי הפדיון של הלויים, ומסרם לאהרן הכהן, ומכאן אפוא שאפשר לפדות על-ידי שליח.

היה היה

כל-יציא צבא בישראל תפקדו אתם לצבאתם

על הפסוק שבראש הפרשה: "מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל-יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצַבְאֹתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֹךְ" מציגים רבנו בחיי ופארעזרא: "בישראל, להוציא ערב-רב", שאינם נחשבים מבני ברית ואין הם נמנים יחד עם שבטי ישראל. אחת הפתוחות שפרשו מעם ישראל ואינם נחשבים חלק ממנה, היא עדת הקראים, שעליה אמר הר"ם: רב סעדיה גאון: "הקראים אינם מתאחים לעולם" עם בני ישראל, על משקל ההלכה שבאלות שיש קרעים שאינם מתאחים לעולם. הפת הוקמה בתקופת הגאונים, בידי ענן בן-דוד, שבקש להתמנות לראש הגולה, בהיותו מזועזע בית דוד המלך, וכשלא נבחר עקב אישיותו הפסולה והמשחחת, בערה בו קנאתו, עד שהחליט לקרא תגר על מסירת התורה שבעל-פה, והלך בעקבות הצדוקים והביתוסים מימי בית המקדש השני. ענן חלק על פרשנות התורה של חז"ל, וגדולי הגאונים לחמו בהם והוכיחו את הפלופים שבשיטתם. יורשו של ענן היה בנו שאול, והאבן-עזרא, שאף הוא לחם מלחמת חרמה בקראים והצליח בהם בשבט לשונו, נתן להם סמן קולע בפסוק שבאיוב: "כִּלְה עֵנָן וַיִּלְךְ בֶּן יוֹרֵד שְׂאוּל לֹא יַעֲלֶה".

במרוצת הדורות עסקו גדולי הפוסקים בשאלת היחס אל היהודים הקראיים, ולשאלת צרופם אל היהדות הצרופה במדה והם מביעים את רצונם לשוב אליה מתוך אמונה שלמה. אחד מגדולי הפוסקים שעסק בשאלה סבוכה זו, היה הראשון לציון, רבי רפאל ב"ר שמואל מיחס, חטר מגזע משפחת מיחס התיקיה, שהתישבה בארץ ישראל לאחר גרוש ספרד, והיא מיחסת לזרע שבט יהודה בן-יעקב. רבי רפאל היה נכדו של רבי ישראל יעקב חגיז מרגני ירושלים, שנודע במלחמתו הגדולה נגד משיח השקר שבתי צבי, והיה חתנו של המגיד רבי משה גלנטי, הראשון לציון וראש רבני ירושלים, נכדו של רבי משה גלנטי הזקן מצפת תלמידו של מרן ה"בית יוסף". רבי רפאל הנהיג ברמה את עדת היהודים בירושלים, ושמש כשד"ר למען ענייה. בשנת תפ"ג יצא לקושטא כדי להציל את סבו רבי משה מיחס שנכלא בידי מושל העיר בדרושה לקבל בעבורו כפר בסכום עצום, ובדרך ארעו לו נסים רבים אותם העלה על הכתב בספרו מגלת יחסיו, וקבע את יום ט"ז באדר, יום חזרת לירושלים, ליום-טוב לו ולזרעו אחריו, יום המפרסם כפורים מיחס. בשנת תקט"ו, התמנה רבי רפאל לראשון לציון, תפקיד בו שמש עד לפטירתו בשנת תקל"א.

יום אחד, הגיעה אל רבי רפאל שאלה הלכתית הנוגעת לעדת הקראים שהתגוררה אז בירושלים. השאלה הייתה אם מתר לקרב את ילדי העדה ולהכניסם לתלמוד תורה שבפיה, לאחר שאחד האבות מבני העדה בקש זאת. בספרו "פרי האדמה" על הרמב"ם, מזכיר רבי רפאל שאלה זו, ומסקנתו היא שמתר ללמדם, בפרט בירושלים שגם בניהם נמולים בידי יהודים, והם מבקשים שיפגסו תלמידי חכמים לבתיהם. לא עברו ימים ארבים, ורבי רפאל חזר בו מהוראתו, משום מעשה שהיה. היה זה בעת שהשלטון התרפי הכביד את עלו על הקהילה היהודית הקטנה שבירושלים, והטילו עליהם מסים שונים ומשנים, עד שלא היה בכוחם לעמוד בהם. החליטו פורסי העיר לכנס אספה סודית, כדי לטכס עצה ביצד להתמודד עם הגזרות הקשות הנחבות על ראשם חדשים לבקרים. מחשש עינא בישא, שלא תתפרש האספה במרידה נגד השלטונות, תרו הפרנסים אחר מקום סודי ונסתר מעין הבריות, ומחסר ברהר נפל הפור על בית הפנסת הקראי שבמרכז העיר העתיקה. בדרפם, בנו הקראים את בית הפנסת מתחת לפני האדמה, לאחר שהם פרשו את הפסוק "ממעמקים קראתיה" בפשוטו, ממעמקי האדמה, ומכיון שגך נבחר למקום האספה הסודית. בראש הפנתנסים היה הראשון לציון רבי רפאל מיחס, אולם מיד לאחר שהחל לרדת את גרם המדרגות המוביל אל בית הפנסת שבמעמקי האדמה, נפל תחתיו והתעלף. בקלה אחזה את הסובבים, ובכחות משתפים נשא הרב החוצה אל האויר הצח של ירושלים, שם השיבו את נפשו בעמל רב. "טמונים שם כתבי קדש", אמר הרב בקול חלוש, פשהוא מצביע על המדרגות המובילות מטה, והנאספים החלו מיד לחפש במקום ולנסות לזהות את הפתחים שהנחו שם. הנאספים עקרו את מדרגות האבן, ולקמרה הפלצות והפאב, התגלו ספרי "היד החזקה" של הרמב"ם, מוטלים בכיוון ובזוויל מתחת למדרגות. מאז ומתמיד שטמו הקראים את ספריו של הרמב"ם, שלחם בהם וכתב בתשובתו שאין הם ראוים להשלים למנין ולשאר מצות, ומרב שנאתם העזה הניחו את ספריו תחת המדרגות המובילות אל בית הפנסת שלהם, כדי שכל עובר ושב ירמס בגרליו את הספרים. בכאב ובעצם עצור, גנזו בני ירושלים את כתבי הקדש שנמצאו במקום פשהם מוטלים בכיוון, וכאשר נודע הדבר לרבי רפאל מיחס, בערה בו קנאת ה' והוא קלל את הקראים שבירושלים בקללה נמרצת שלעולם לא יזכו למנין שלם מבני עדתם בירושלים. קללתו של הצדיק פגעה בהם, ומאז הלכה הקהילה ונדלדלה, הזקנים מתו וצעירים לא באו תחתיהם. פעשים שנה לאחר מכן, בשנת תקצ"ז, הגיעה לירושלים שירה של פעשים משפחות מבני הקראים, שעלו אליה מחצי האי קרים, ושירי העדה שבירושלים שמחו לקראתם. אלא שפגעה בהם יד ה' ועוד בטרם נכנסו לשערי העיר, פרצה בהם מגפה קשה שעשתה בהם שמות, וכל הגברים שבשירה מתו בבת-אחת. לעדה הקראית שבירושלים לא הייתה מאז עדנה, ואף בית הפנסת שלהם הפך למוזאון חסר חיים. בעוד היהדות הצרופה ממשיכה בגאון את מסרת ישראל.

מאורות

וַיִּרְחַמְאֵל יְהוָה מֵאִיר מֵאֲמִשְׁנֹב וְזֶל לְיוֹם הַהוֹלָא כ"ז בְּאֵיר תְּשִׁל"ו

מגדולי צדיקי הדור הקודם, איש קדוש ועובד ה' נלהב. נולד בפשיסחא בשנת תרס"א כבן יחיד לאביו רבי שמעון שלום מאמשינוב, וקבל הרהב מאביו אביו רבי מנחם, בנו של רבי יעקב דוד האדמו"ר הראשון מאמשינוב, שהיה בנו של רבי יצחק מוורקא. בגיל י"ז נשא את הרבנית נכדת רבי מנחם מגדל מקוצק, ומצעריותו התנהג בגנוני קדשה וטהרה. רב ימיו כמעט לא ישן, והקדיש את כל זמנו ללמוד התורה בהתמדה מתוך מעוט שנה ואכילה. בתקופת השואה נמלט לולנא יחד עם אביו שחזה את העתיד והשיפע על רבים להמלט על-נפשם. אביו היה בין ראשי הפעילים להצלת בני הישיבות שבולנא באמצעות הגירתם ליפן, והוא טען אז שחשוב יותר לרכש יזוּת מאשר לרכש מזון לכוהני הישיבה. בני המשפחה הגיעו ברפכת האחזרונה דרך סביר ליפן, ולאחר המלחמה הגרו לארצות הברית. לאחר פטירת אביו בשנת תשי"ד, עלה לארץ ישראל והשתקע בתל-אביב ולאחר מכן בירושלים בשכונת בית-וגן, שם הקים את ישיבתו על-שם אביו ורבים הסתופפו בצלו. נערך היה על גדולי דורו, ורבי יעקב לנדא רבה של בני-ברק אמר עליו: שבשמשותפלים על צורתו, רואים את הקדשה החופפת עליו. פעם פגש את האדמו"ר מאורדוב בעל "אש דת", וכשהוא הגיע בפניו ספר חדש שהוציא לאור, אמר לו: "אחרי שפנתתם ספרים בה רבים לטובת הכלל, מן הראוי לךאג גם לארונות הספר, ולךאג לשפע וכ"טוב למען הכלל..."

יוסיף דעת

מנהגים שונים נוצרו במשך הדורות בין קהילות ישראל השונות, איש על מנתו ואיש על דגלו. בנוסחאות התפילה יש שני נוסחאות יעקריים, נוסח אשכנז ונוסח ספרד, ועליהם נוסח החסיים וחלק מבני תימן, ובתוכם מנהגים שונים שהתפתחו. קשה למצוא את היסודות המדויקים ליצירת שני הנוסחאות היעקריים, אולם מקובל לומר, בנוסח ספרד ישנו מובל מנותל בית המקדש הראשון, ומשם הגיע לספרד וארצות המזרח, בהן גם אפריקה בה הייתה קהילה גדולה כבר בזמן הגאונים, וכן ארצות יוון וטורקיה אליהן הגיעו מגורשי ספרד. נוסח אשכנז לעומת זאת מקורו מנוסח התפילה הקדום שבארץ ישראל, והוא הגיע דרך איטליה, אליה גלו בידי טיטוס לאחר חורבן בית המקדש השני, לגרמניה ואל הארצות הסמוכות. הנוסח התקבע באשכנז בה ישבו רש"י ובעלי התוספות, ומשם עבר לארצות פולין הונגריה ורוסיה. גם איטליה הייתה תחילה שייכת לנוסח אשכנז, ורוב הגדולים שבה עד המהרי"ק ומהר"ם מינץ היו אשכנזים, אולם לאחר שרבים ממגורשי ספרד השתקעו בה, החלו גם שם להתפלל בנוסח ספרד. הרא"ש, שמוצאו היה מאשכנז ולאחר מאטר רבו המהר"ם מרוטנבורג היגר לספרד, כותב: "אני מחזיק את המסורת שלנו וקבלת אבותינו ז"ל חכמי אשכנז, שהיתה התורה ירושה להם מאבותיהם מימות החורבן". בנוסח אשכנז עצמו יש הבדלים בין הנוסח המערבי, לנוסח המזרחי שמכונה מנהגי עסטרייך או פולין, ובעוד הראשון היה נהוג במערב אירופה ומבוסס על מנהגי מהרי"ל, השני היה נהוג במזרח אירופה ובמרכזה, והוא גם נוסח אשכנז שבארץ ישראל, שכן רוב העולים הראשונים מאשכנז היו ממזרח ליטא. אך גם הם, כמו גם העולים הראשונים מעדות החסיים, קיבלו על עצמם מנהגים רבים מנוסח הספרדים בארץ ישראל, שהיו אז רוב היישוב היהודי בארץ. יוסף ספרד' של החסיים אינו נוסח הספרדים, אלא נוסח משולב של שני הנוסחאות על-פי האריז"ל.

כל המלמד את בן־חברו תורה באלו ילדו

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

תולדת אהרן ומשה וגו' - ולא מנה אלא תולדות אהרן, לומר כי בני אהרן יחשבו על משה לצד שהוא התפלל בעדם וכו'...

היו ילידיו הלויים אני ה' - הכונה במאמר אני ה' לומר שהגם שאמרנו רבותינו ז"ל עתידה עבודה שתחזור לבכורות, לא ירדו הלויים מהיות לה', והוא אומר והיו לי אני ה' כשם ששמי לעולם ועד כמו כן יהיו לי הלויים:

נשא את ראש בני קהת - לפי מה שהעלינו בפרשת כי תשא כי עלידי נתינת הכפר הוא נשיאת ראש להם, ולזה אמר הכתוב במספרם כי תשא, מה שאיריבן הלויים שלא נתנו כפר במספרם אמר פקד את בני לוי, אסרן למה שנה הכתוב את לשונו בלויים עצמן וחסד לומר נשא ולא פקד, ונראה כי לצד שנתן ה' להם עבודה פנימית לשאת ארון ושלחן, לזה יחס להם לשון נשיאת ראש בערך גירשון ומירי שיהיו הם מעלים מהם, והגם שגירשון הוא בכבוד לוי, קהת פחד לו יח, כי מקונו יצא אור לעולם משה ואהרן, ושורת הדין שיענף זה ישא ארון התורה אשר שם משה שיצא מקהת, ודקדק לומר מתוך בני לוי, מטעם שאמרנו לצד שהוא אמצעי בין גירשון ובין מירי ויתחם אליו תוד:

והיו ולא ימותו - פרוש, כי בהתעסקם בארון שבו התורה שהוא מקור החיים יארכו ימים, וקחשש החזק שיכול להיות מהנגיעה והראות בו, אמר ולא ימותו:

על הפסוק שבפרשתנו: 'ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את־משה בהר סיני, ואלה שמות בני־אהרן הבכור נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר', מפרש רש"י: 'נמקראו תולדת משה, לפי שלמדו תורה. שכל המלמד את בן־חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו'. רבי מאיר מרגליות רבה של אוסטרקא, בעל שו"ת 'מאיר נתיבים', התבלט מילדותו בכשרונו ותוהו הפרוכים ובלם ראו עליו כי לגדלות נוצר והוא מעמד להיות מגדולי הדור הבא. עוד בהיותו ילד רך כבן חמש שנים כבר החל ללמד גמרא, וכמנהג המקבל למד לראשונה את פרק 'אילו מציאות' שבמסכת בבא מציעא. היה זה בשבוע של פרוש במדבר, והמלמד החל עם הילד את המשנה שבסוף הפרק, בה נאמר 'אבדתו ואבדת אביו - אבדתו קודמת, אבדת אביו ואבדת רבו - של רבו קודמת, שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא', ויחד עם זאת למד עם הילד החכמים והעלוי, גם את פרוש השבוע, פרוש במדבר, עם פרוש רש"י.

בבקר של יום השבת, הזמין רב העיר זלוביץ, רבי צבי הירש מרגליות, אביו של הילד העלוי, את חשבוני העיר אל ביתו, לרגל התחלת למוד הגמרא של בנו יקירו. פמנהג הימים ההם, העמידו את הילד על פסא, והוא החל להרצות בעל־פה את תלמודו, והחל לקרוא את דברי המשנה ברהיטות ובטוב־טעם, פשהו מספיר את הדברים במתיקות שהפליאה את הסובבים. לפתע שקע הילד הרך בהרהורים ואמר לאביו: 'כשחזרתי עתה על דברי המשנה, התקשיתי להבין את דברי רש"י בפרשת השבוע, שמפרש את הפסוק 'אלה תולדות אהרן ומשה', שכל המלמד את בן־חברו תורה באלו ילדו. והרי לפי משנה זו שעכשיו קראתי מפרק 'אילו מציאות' רואים אנו, שפה פח הרב מן האב, שהרי המלמד מביאו לחיי העולם הבא ולא רק לחיי העולם הזה כאביו, ואסרן, מדוע מפרש רש"י שהמלמד את בן־חברו באלו ילדו, וכאלו המלמד הוא האב? והרי המלמד עומד בדרגה גבוהה יותר מן האב וגדול הוא ממנו, ומה יש לומר שהוא דומה לאב?' ההאספים השתוממו לשמע הקשיה הנפלאה שיצאה מפי ילד קטן, ואביו של הילד זרח מאשר על בנו שעדיין לגדולות. 'שאלה יפה שאלת', אמר לבנו, ומיד המשיך: 'ואולי יש לך גם תרוץ קולע?' שקע הילד בהרהורים, ולאחר שעה קלה אמר בעיניים בורקות: 'יתכן שפונת רש"י שונה ממה שלמדני רבי, וכך פונת רש"י לומר, 'המלמד את בן־חברו תורה, מעלה עליו הכתוב, דהינו מי שמלמד את בן־חברו תורה, הכתוב מעלה ומדומם אותו, הרבה יותר מ'כאלו ילדו' בעצמו. מפני שהמלמד עומד למעלה מן האב כפי שאמרנו במשנה, שאביו הביאו לחיי העולם הזה, ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא'.

דברי הימים

כ"ח באייר הוא יום פטירת שמואל הנביא שנפטר בשנת ב'תתפ"ד, כמובא בשולחן ערוך, אולם במגילת תענית נאמר שנפטר ביום כ"ט בו. מסיבה זו נוהגים רבים להשתטח על קברו שברמה בכ"ח באייר לפנות ערב, ושוחים גם הם בכ"ט בו מפני הספק. קברו של שמואל הנביא מזהה כיום בניי סמואל, שנמצא בפסגת הר המתנשא לגובה של קרוב ל-900 מטרים מעל פני הים, והמבנה שמעליו שנבנה בתקופה מאוחרת יחסית, נראה למרחוק. יש הטוענים כי מקום קבורתו האמיתית של שמואל הנביא הוא ברמה שבאפרים, ואחרים מזהים את הרמה עם הכפר אירם הסמוך לנבע בנימין. בשנים האחרונות נעשו חפירות ארכיאולוגיות בניי סמואל, ובמקום נמצאו שרידים קדומים מתקופת בית המקדש הראשון, בהם כתובות 'למלך' או 'יהו', וכן מתקופות מאוחרות יותר כמו מתקופת החשמונאים ועוד.

ביום זה חל יום פטירתו של רבנו יצחק ב"ר יוסף מקורביל, מגדולי מבעלי התוספות, שנפטר בשנת ה' אלפים מ'. ספרו 'שבעת עמודי גולה' ידוע בכינויו ספר מצוות קטן, ובראשי תיבות סמ"ק, שהוא קיצור סמ"ג. ספר מצוות גדול, לרבנו משה מקוצי. הוא מכונה בתשב"ץ בכינוי 'בעל החוטם', כפי שהיה מכונה רבן גמליאל במסכת תענית, שהוא כינוי של 'בעל קומה וצורה, או גדול הדור' כפי שפירש רש"י, ומזוהים הדברים מה שכתבו שנקרא כן, כיוון שעל חוטמו צמחו שערות, או שחוטמו היה גדול מהרגיל.

ראוי לומר בערב ראש חודש סיון את התפילה להצלת הבנים, כפי שקבע השל"ה הקדוש בספרו. התפילה התחברה כנראה על־ידי המדקדק המפורסם רבי שבתי סופר, והשלי"ה כתב ש'טובה לכל עת, ובפרט לערב ראש חודש סיון'.

עברו שנים רבות, ורבי מאיר מרגליות נעשה מחשובי תלמידיו של הפעל־שם־טוב הקדוש. פעם אחת, פנה הפעל־שם־טוב אליו, ואמר לו: 'זוכר אתה את אותו מארע, פאשר היית בן חמש שנים והתחלת לראשונה בחיך את למוד הגמרא, ובאותה שבת עמדת בבית אביך יחד עם נאספים רבים וחשובים, ואמרת איזה פשט נאה על דברי רש"י בפרשה. האם זוכר אתה את הדבר, והאם זוכר אתה מה ארע לאחר מכן?' חיד רבי מאיר ואמר: 'ודאי זוכר אני את המארע פלו. זוכר אני היטב את הקשיה שהקשיתי על דברי רש"י מהמשנה שלמדתי עם תחלת למוד הגמרא, וזוכר אני גם את התרוץ ההולם שמצאתי מיד על קשיה זו. אוכל זוכר אני, שלאחר שתרוצתי תרוץ זה, בקשתי לבקש את דברי הגמרא שעל המשנה, מה שלמדתי באותו שבוע מהמלמד שלי, אוכל לפתע נכנסה אמי אל החדר, הפסה אותי בידיה והורידה אותי מעל מקומי ובקשה ממני להפסיק לדבר בפני הקהל. אבי נבהל מעט ושאל את אמי מדוע היא מונעת ממני להמשיך להרצות את דברי הגמרא שלמדתי להנאת הנוכחים, אלא שאמי הראתה לו, כי בנוסף לנאספים שבאו אל הבית לכבוד המארע הגדול של תחלת למוד הגמרא של בן הרב הנערץ, היה גם איש אחר, שהיה נראה כמו אפר פפוי פשוט והדיוט, לבוש עם 'פלץ' - אדרת שער פאחד מרועי הצאן, והוא עמד מחוץ לבית ליד החלון, והביט בי בעיניים לטושות וסקרניות. חששה אמי מעין הרע, ולכן בקשה להוריד אותי מהשלחן וצויתה עלי להפסיק להראות את חכמתי הגדולה לעיני הנאספים'. חיוך קל עלה על שפתיו של הפעל־שם־טוב, והוא אמר לרבי מאיר: 'דע לך, שאני הייתי האיש שלטשתי את עיני עליך, ואני הייתי אז בתקופת ההסתר שלי לבוש באפר פשוט באדרת שער. באותה שעה, ראיתי עליך פי לגדולות נוצרת, וכשהבטתי בפניך היגדוניתיים, השפעת עליך מאורה של החסידות, ובכח השפעה זו עלה בך דעתך ובמוחך הוצעיר. למצא קשיה פה נאה בדברי רש"י על הפרשה, ואף למצא תרוץ הולם בדרך החסידות, כדי לפרש את דברי רש"י באופן נפלא'.

לימים, פאשר גדל רבי מאיר ונעשה עלם צעיר, החלה פתאום לפעם בו ובאחיו רבי יצחק דב מרגל תשוקה עזה לנסע לכפר קשילויץ הסמוך לעיר מגוריו זלוביץ, כדי לפגש את השוחט של הכפר. הם הבינו מדוע נמשך ללם ללם, ולבסוף החליטו לנסע ללם אף מבלי להודיע לבני המשפחה, ונפגשו השוחט, שלא היה אלא הפעל־שם־טוב בתקופה שטרם התגלה. כשחזרו לאתר שבועות מספר, א לאביהם שהשוחט הוא חכם יותר מכל אדם וירא שמם יותר מצדיקים גדולים, ומאז התקשרו שני הא עם הפעל־שם־טוב בקשר אמיץ לכל ימי חייהם.

בביתו של רבי אהרן כהן ראש ישיבת "כנסת ישראל" חברון, התגדל יתום אהד מפלטי המלחמה ברוסיה. הילד גדל במשך כמה שנים אצל רבי אברהם אליהו מיוס, שמסר את נפשו ברוסיה לשמירת התורה, ולאחר שעלה ארצה, הגביר את הילד לרבי אהרן והוא ורעייתו גדלוהו והשקיעו בו הרבה תורה ויראת שמים. פלא הדבר, ששני אבותיו מגדולי רבי אברהם אליהו מיוס ורבי אהרן כהן, נפטרו באותו יום, ב"ח בסיון תשכ"א, והיתום אמר אחריהם קדיש כבן על אביו, והתקם בו מה שאמרו חז"ל במגלה "כל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו, מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו". לפלא הוא שבאותו יום נפטר גם הדין רבי ברוך מרכוס מחפה, והמגיד רבי שלום שבדרון הספיד את שלשת הגדולים בדברי חז"ל באבות, "על שלשה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום", ואמר שעתה התרופפו שלשת העמודים הללו, "על הדין" בפטירת רבי ברוך הדין, "על האמת" בפטירת רבי אברהם אליהו מיוס שיהיה יודע בקנאותו ובמלחמתו למען האמת במסירות נפש, "ועל השלום" בפטירת רבי אהרן כהן שהיה גומל חסדים טובים ואחז כל ימיו במדותיו של אהרן הכהן, להיות אוהב שלום ורודף שלום.

ספר רבי אלחנן יוסף הרצמן: בשנת תשי"א בערך, הזדמן לי לשהות בעיר דגור שבמדינת קולורדו בארצות הברית. הגיעה אלי השמועה, כי בבית הרפואה המקומי מאשפו יהודי תלמיד חכם מבהק, שעבר נתוח קשה בראותיו. הלכתי לקים מצות בקור חולים, ולפליאתי מצאתי אותו יושב במטותו וערמה של ספרים מנחת לפניו, והוא יושב והגה בהם בחיות ורעננות, כאלו לא התרחש עמו מאומה. שוחחתי עם יקירי הקהלה והללו אמרו לי שהם חוששים להקנס לבקרו, מפני שמיד פשה הוא רואה יהודי שומר תורה, הוא מתחיל לשוחח עמו בדברי תורה, ואף חוקר ודורש את המבקרים אצלו על סדר יומם ומעוררם ללמוד תורה בהתמדה, עד שהם פשוט מתביישים מפניו. משחשבתו בלבי מהיכן הגיע יהודי זה לאהבת תורה כזו, נזפרתי שהיה תלמידו המבהק של בעל "וחי יוסף" מפאפא, והוא הדליקו באש הגדולה של אהבת תורה, כפי שעשה לכל תלמידיו, עד שהתקיימו בו דברי חז"ל "כל המלמד את בן חברו תורה, כאלו ילדו".

התמסרותו של רבי יששכר שלמה טייבל הי"ד מפלישיאן בעל שו"ת "משנה שכיר", לתלמידיו שבישיבתו, היתה פליחת במינה. הוא ראה בהם את בניו, דברי חז"ל "כל המלמד את בן חברו תורה, כאלו ילדו", והתלמידים ראו בו את אביהם. התמסרות זו כמעט ועלתה לו במשנתו, כאשר ראשי הקהל בעירו מהו בו על-כף, בטענה שההשקפה בתלמידיו ובשיבתו באה על חשבון תפקידו כרב, אף הוא השיב כי הוא מעדיף להיות ראש ישיבה ולהרביץ תורה לתלמידיו בבניו, על-פני כל תפקיד אחר. לימים, התפייסו עמו ראשי הקהלה, ואף תמכו בישיבתו ונשא בעל אחריותה, למען לומדי התורה. חיט אהד היה בעירו, שבניו היו עוזרים לו במלאכתו כי היה שרוי במחסור גדול, ובשיבתו רבי יששכר שלמה כי אהד מבניו מכשר משאר בני גילו, הפציר בחיט להכניסו לישיבתו והוא התמסר למענו מאד. בתקופת השואה, הציל אותו תלמיד את בני משפחת רבו, כאשר התחפש לחיל גרמני והעביר אותם במקומות מאד הגבול מבדפשט לפרשבורג, ואף דאג להם למסמכים מתאימים. התלמיד מסר את נפשו למען רבו, כי חש כבן הגומל חסד עם אביו, ואף זכה להנצל מהשואה בזכות מסירותו.

רבי שמואל אהרן יודלביץ בעל "מעיל שמואל", התייחס בגילדותו מאביו רבי שבתאי שנפטר בדמשק בשלהי מלחמת העולם הראשונה, לאחר שהגלה אליה בידי השלטון התרפי. למרות תלאותיו וקשייו, המשיך היתום הקטן להגות בתורה בהתמדה, מתוך רעב ומחסור, ולאחר שאמו נשאה בשנית ועזבה את ירושלים, נותר הילד לבדו, והצדיק רבי אריה ליון, שלימים היה לחוננו, הכניסו לביתו וגדלו במסירות ואהבה. נהג היה הנער להתפלל בתיקון בבית הכנסת יחרי חנה, שממול ישיבת "עץ חיים" בה למד, ושם ראהו רבי יוסף חנאס, מתלמידיו של ה"סבא" מקלם. הלה הבחין מיד כי נער בן-עליה לפניו, ומכיון שהיה חשוף גנים היצע לרבי אריה ליון, שהוא יגדל את הנער בביתו באמצעו אליו לבו, כדי שיתקיימו בו דברי חז"ל "כל המגדל יתום בתוך ביתו, כאלו ילדו". אף אריה התקשה להפריד מהנער טהרה-לב, ולאחר מחשבה אמר לבן-ישיחו: "אסור לי לחשב רק על טובת עצמי, אלא לטובת הנער". אצלי מתגוררים ילדים נוספים, ואלו אצלך הוא יהיה כבן יחיד, וודאי יהיה הדבר לטובתו". התנה עמו רבי אריה שיעניק לנער מדי יום ארוחה בשירת כדי לחזק את לבו לתורה, והציע לנער לעשות נסיון של שבוע ימים אצל רבי יוסף שמבקש להיטיב עמו. לאחר השבוע חזר רבי שמואל אהרן לביתו של רבי אריה ליון, ובגניעות בקש לשוּב אליו מפני שבחלה נפשו במוטרות, ומעדיף הוא לקים את דברי המשנה, פת בקלח תאכל ומים במשורה תשתה, אך

בעדינות נפשו בקש למסר למיטיבו, כי הוא ימשיך לראות את עצמו כבנם, ויהיה להם אסיר תודה לעד על חסדם עמו. רבי שמואל אהרן שמר על הבטחתו, ולאחר שרבי יוסף ורעייתו נפטרו לבית עולמם נצר את זכרם, ומדי שנה היה אומר קדיש ביום פטירתם ועולה לפקד את ציוניהם בבית העלמין, כבן נאמן לחורו.

מטעים

באהר לחדש השני בשנה השנית (א.א.8)

לחדש השני בטעמי קדמא ואולא. לרמי לרבני רשי", "בשב לאהרות שכניתו עליהם מנאם. בא' בניסן הוקם המשכן ובאהר בא' מנאם, והוספה המזוזה, שבשמינה אותם בא' בא'ר, נחשב כאלו מנה אותם כבר בא' בניסן. שאז שרתה השכינה, ולכן מטעמות התבות בקדמא ואולא. שהיו כאלו הקדים והלך, ונחשב שמנאן למפער. (פני יוסף)

לראובן אליצור בן-שדיאור (א.א.7)

הנשיאים בפרשה מטעמים בוקף גדול, הוי משלשה, יששכר, בנימין ונפתלי, שהם בפשטא קטן. לרמי שגשיא יהיה זקוף והדול כדי שישמטו בקולו, אולם יששכר שהם יודעי בינה ועוסקי תורה, אין ראוי שהגשיא יתנאה על תלמידו חכמים אלא פשוט וקטן, וכן בנימין שהוא צעיר השבטים, וכן שבט נפתלי שמזכר האחרון בתורה, וראוי שמי שקדם לו תהיה לו מעלה עליו. (בני רננה)

סמן לדבר זה הוא, שכל נשיא רביעי מטעם בפשטא קטן ושלושת הקודמים לו בוקף גדול, וסמנים בני" - בנימין, נפתלי, יששכר. ועוד סמן לקף, ג"ד - ג' גדול רם, ד' דל קטן, וסבת הדבר, כי בנימין הוא הקטן שבשבטים, נפתלי הוא אחרון שבדגלים, ועל דגל יששכר היה מצד ירח המאור הקטן, וגם שהיה מועט את עצמו. (פרדס רמונים)

מדגש

פעמים נכתבה התבה 'קרווא' בתורה, והיא נכתבת ונקראת בשני. הראשונה בפרשתנו בסטוק "אלה קרווא העדה" שכתוב קרווא ביו"ד וקרי קרווא בוא", והשנייה בפרשת פינחס על דמן ואבירים "קרווא העדה" ששם כתיב בוא"ו וקרי ביו"ד. ונתנו סמן יפה לקף: "ברוך פריבטנה", ברוך - במדבר ר"ו, פרי - פינחס ר"ו. במדרש מאור האפלה כתב, שהנשיאים השפילו עצמם ונכתבו חסר, ולכן הגביהם הקב"ה ונקראים מלא, ואצל קרח שהגביהו עצמם בוא"ו המעיטם הכתוב. בעל הסודים מותב פאן, שהוא"ו של קרווא קטנה, בגלל שלמיאל בריצורישדי שהוא זמרי בריסלוא בדברי חז"ל שחטא, ושלומיאל בנימניהו זה זמרי בריסלוא, ולכן אצל קרח חסרה הוא"ו למנוי לפי שכלם היו רשעים, וכאן בנשיאים היו אחרים צדיקים. יש לומר קרי' בצויו ולא כפי השגור קרי.

ממלכה

משכיל אהד פנה אל רבי נפתלי צבי מרופשיץ, בימי ספירת העמר בין פסח לעצרת, ותהה בפניו: "מדוע קבעו את המנהג שלא לערוך שמחת נשואין בימי הספירה? והרי מצות פריה ורבייה היא מצות השובה, וכי קל הוא הדבר לבנות בתים בישראל? הציץ בו רבי נפתלי צבי, ובשראה שאין בנותו אלא לקנטר וללגלג על מנהגי ישראל, ואין הוא מבקש את האמת, השיב לו כנמולד: "וכי ראית מימיה שני מחתנים שקובעים את ההתנה של צאצאיהם, בטרם סימו את ה'ספירה? סוחרים ממקומים אינם קובעים את מועד ההתנה, עד לאחר ספירת דמי הנדניה"...

ראית את המיכות טובות של משפחת אלפסי בן פורת יוסף?

חדש מבית היוצר של רב הנכבד "שבת טיש"

מידות טיש

מידות הליכות ברא פרשת השבוע

ב' ב' כרכים

מחיר מיוחד לרגל ההוצאה לאור

להשיג בכל מניחי הספרים והנובחרות

לפרטים והזמנת מרוכזת בבחיור מיוחד: 02-586777 • דוא"ר: 586777@gmail.com

1240 עמודים
900 עמודים
900 עמודים

"ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש לבית-אבתיו הוא" - דרכו של עולם, שבאשר אדם עולה לגדלה ונעשה ראש ומנהיג, הוא נעשה בעל-גאון ויורד ממעלותיו, ולכן מעידה כאן התורה, כי ראש לבית-אבתיו הוא, וכך אהד מהם נותר בצדקתו כפי שהיה לפנים. (יחד היום רננה)